

Вихідні дані: Рускуліс Л. В. Мовна картина світу: лінгвістичний і лінгводидактичний аспект. Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українознавчий вимір у сучасній науці: гуманітарний аспект». Миколаїв, 2018. С. 19–22. URL: <https://www.mnau.edu.ua/abstracts/abstracts2018-04-13.pdf>.

МОВНА КАРТИНА СВІТУ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ І ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті проаналізовано теоретичні основи дефініції «мовна картина світу» в історичному аспекті, роль слів-символів та концептів у формування мовної картини світу мовця; лінгводидактичні засади опрацювання етнокультурної лексики в роботі з регіональними й прецедентними текстами.

Уся перероблена інформація реалізується в мові, формує систему поглядів, вербалізовану в словах, словосполученнях і реченнях. Оскільки кожен народ уявляє, відчуває й інтерпретує світ по-своєму, можна говорити про існування мовної картини світу (*далі МКС – Л. Р.*) – способу світобачення, що моделює та концептуалізує образи за допомогою певних мовних форм.

Поняття «картина світу» базується на студіюванні уявлень людини про навколишній світ, під яким розуміють саму людину, її буття, середовище, найважливіші умови існування в світі. На її становлення впливають історичні (традиції, мова), географічні (природа, клімат) й соціальні чинники (виховання, навчання). Проблему дефініції «мовна картина світу» порушує у своїх дослідженнях Вільгельм фон Гумбольдт. У праці «Про різноманітність будови людської мови та її вплив на духовний розвиток людства» учений висловив думку, що «різні мови є для нації органами її оригінального мислення й сприйняття», через мову «усе,

створене народом у минулому, впливає на індивіда, індивідуальність людини». Науковець наголосив, що саме в мові «знаходимо сплав одвічно мовного характеру з тим, що увібрала мова від характеру нації» [1]. Кожна окрема мова індивідуально й неповторно сприймає та реалізує безмежність і різноплановість світу, називаючи окремі фрагменти світу особливо, по-своєму, а своєрідність створеної ним картини світу визначається вираженням індивідуального, групового й власного самотнього національного досвіду. У сучасній лінгвістиці дефініція МКС інтерпретується як «мозаїкоподібна польова структура взаємопов'язаних мовних одиниць, що відбиває відносно об'єктивний стан речей довкілля і внутрішнього світу людини» [2, с. 15]; «характер відображення концептуальної картини світу в мові і мовні засоби вираження знань про неї» [3, с. 82]. Приймаємо такі думки учених, і визначаємо, що МКС сучасного мовця – це світобачення й осмислення навколишньої дійсності за допомогою мовних знаків, ментальний зв'язок людини зі світом за допомогою мовних одиниць однієї окремо взятої людини, з одного боку, й усього етносу з іншого, адже людина не існує поза соціумом, а активно взаємодіє з ним.

Вербалізація МКС відбувається за допомогою слів-символів і концептів. За В. Жайворонком, символ – це «умовне позначення якогось предмета, поняття або явища; ... це уява особливого роду, але завжди конкретно взята з зовнішнього світу; у кожного народу в символіці є свої особливості, що пояснюються передусім специфікою спілкування цього народу з довкіллям» [2, с. 537]. Таке поняття є специфічно національним, його семантика виявляється через світосприйняття носія певної культури. Услід за В. Масловою, концепт – це «семантичне утворення, позначене лінгвокультурною специфікою й тою чи іншою мірою характеризує носіїв певної етнокультури»; «...відображаючи етнічне світобачення, маркує етнічну мовну картину світу» [4, с. 47]. У сучасній лінгвістиці концепт – це вербалізоване представлення світу ментальною лексикою й

етнокультурною специфікою, що базується на знаннях і досвіді носія мови, а для його осмислення потрібно оперувати почуттями, уявленнями, інтуїцією.

Розуміння МКС відбувається через опрацювання регіонального тексту (О. Горошкіна, Р. Дружененко, О. Кравчук, А. Нікітіна, М. Пентиліук), який реалізує мету вивчення мови – «формування національно свідомої, духовно багатой мовної особистості з виробленими вміннями й навичками комунікативно виправданого користування усіма засобами мови в різних стилях, типах, жанрах, в усіх видах мовленнєвої діяльності» [6, с. 224], й прецедентного тексту, що «суттєвий для тієї чи іншої мовної особистості в емоційному та когнітивному планах, апеляція до якого може неодноразово відновлюватися в процесі комунікації через пов'язані з цим текстом прецедентні висловлювання, прецедентні імена чи прецедентні ситуації» [5, с. 21]. й до якого уналежнюють: твори української й світової літератури, класиків української літератури, твори світової літератури, українські народні казки й казки народів світу, твори античної міфології, Біблію, українські народні пісні, пісні українських авторів, художні фільми тощо. Вдало дібрані регіональні й прецедентні тексти, на нашу думку, допоможуть залучити сучасну молодь до загальнокультурних і власне українських цінностей на тлі розширення знань про історію й сьогодення певного регіону України, виховуватимуть любов до нього й повагу до людей, які тут народилися, сприятимуть національно-патріотичному вихованню молоді через засвоєння місцевої топоніміки, ономастики, лексики ремесел і професій, характерних для промисловості певного регіону, дослідження мовних особливостей творів місцевих письменників тощо.

Отже, чільну роль у становленні майбутнього фахівця відіграє знаково-символічна система мови, засоби й шляхи її концептуалізації, укладання специфічного етнонаціонального тезаурусу мовця, що формує його неповторну мовну картину світу.

Література

1. Гумбольдт В. Язык и философия культуры / пер. с нем. / Гумбольдт В. – М. : Прогресс, 1985. – 451 с.
2. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: Нариси: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. В.Жайворонок. – К. : Довіра, 2007. – 262с.
3. Лисиченко Л. А. Рівні мовної картини світу і їхня взаємодія / Л. А. Лисиченко // Лінгвістичні дослідження : [зб. наук. праць]. – Харків, 2005. – Вип. 16. – С. 80-87.
4. Маслова В. А. Лингвокультурология : Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Маслова Валентина Араамовна. – М. : Издательский центр «Академия», 2001. – 208 с.
5. Меркотан Леся Йосипівна Прецедентні тексти в системі інтертекстуальності / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Чернівці, 2016. – 21 с.
6. Пентиліук М.І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : збірник статей / Пентиліук Марія Іванівна. – К. : Ленвіт, 2011. – 256 с.
7. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник / Селіванова Олена Олександрівна. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.